

DOI: 10.31648/kpp.9410

Roksana Jankowska

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

ORCID: 0009-0005-8571-0523

roksanajankowska012@gmail.com

Przyczyny przestępstwa uporczywego nękania

Przestępstwo uporczywego nękania zostało stypizowane w polskim systemie prawnym w art. 190a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. W tekście pierwotnym tego aktu nie było żadnych przepisów odnoszących się do osoby, która dopuszcza się stalkingu. Mimo że przez ponad dwadzieścia lat nie widziano potrzeby wprowadzenia sankcji karnych wobec stalkera, to w 2011 r. zauważono, iż istnieje taka konieczność. Dlatego też ustawą z dnia 25 lutego 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks karny dodano przepis stanowiący o przestępstwie uporczywego nękania¹.

Przestępstwo stalkingu zostało zamieszczone w rozdziale XXIII *Przestępstwa przeciwko wolności* i brzmi następująco: „§ 1. Kto przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia, poniżenia lub udęczenia lub istotnie narusza jej prywatność, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. § 2. Tej samej karze podlega, kto, podszywając się pod inną osobę, wykorzystuje jej wizerunek, inne jej dane osobowe lub inne dane, za pomocą których jest ona publicznie identyfikowana, w celu wyrządzenia jej szkody majątkowej lub osobistej. § 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12. § 4. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego”².

Ustawodawca nie zdefiniował pojęcia nękania. Natomiast Sąd Najwyższy określił uporczywe nękanie jako nieustanne oraz istotne naruszenie prywatności innej osoby, a także wzbudzanie w ofierze uzasadnionego okolicznościami poczucia zagrożenia oraz utraty bezpieczeństwa. Podejmowane przez stalkera działania nie muszą mieć

¹Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks karny (Dz.U. z 2011 r., poz. 381).

²Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r., poz. 2600 ze zm.).

charakteru agresywnego, aby zostały uznane za stalking. Sąd wskazał również, że istotne jest ustalenie, czym kieruje się sprawca – miłością, nienawiścią, chęcią dokuczenia, złośliwością czy też chęcią zemsty³. Według *Słownika języka polskiego* nękanie to inaczej prześladowanie⁴.

W doktrynie uważa się, że nękanie stanowi wielokrotne, powtarzające się prześladowanie, które wyraża się w podejmowaniu rozmaitych naprzykrzających się czynności, mających na celu uprzykrzenie, udrczenie, niepokojenie czy też dokuczenie ofierze lub osobie najbliższej pokrzywdzonemu⁵.

Rozwój technologiczny przyczynił się do poszerzenia możliwości stosowania cyberprzemocy, czyli serii agresywnych zachowań, celowo i regularnie skierowanych przeciwko bezbronnej osobie⁶. Jedną z form cyberprzemocy jest tzw. cyberstalking, czyli śledzenie, które polega na inwigilacji ofiary drogą elektroniczną i nękanii jej niechcianymi komunikatami, szykanami, groźbami o charakterze prześladowczym⁷. Różne definicje cyberstalkingu wskazują na wykorzystywane w nim metody, co z kolei prowadzi do stwierdzenia, że przybiera on różne formy i może wypełniać znamiona różnych przestępstw. Cyberstalking może być skierowany przeciwko konkretnej jednostce, ale także przeciwko sprzętowi, z którego ta jednostka korzysta. Pierwsze wzmianki o cyberstalkingu pochodzą z 1994 r. Wówczas w „ABA Journal” pojawiły się informacje o uporczywych e-mailach i faksach, jakie otrzymywały kobiety od swoich wielbicieli⁸.

Zdaniem Dagmary Woźniakowskiej-Fajst stalkingiem jest każda ingerencja w psychikę ofiary, która niesie za sobą skutki jednorazowe, ale także długotrwałe. Przestępstwo stalkingu nie jest nowym zjawiskiem społecznym⁹. Przyczyny uporczywego nękania można podzielić na takie, które odnoszą się bezpośrednio do konkretnej jednostki, czyli jednostkowe, a także na ogólne (w ujęciu szerszym), czyli społeczno-kulturowe. Według Justyny Fronczak zachowania prześladowcze są determinowane przez zaburzenia osobowości graniczne (*borderline*) oraz narcystyczne. Zaburzenia graniczne są ściśle powiązane z obawą przed porzuceniem. W takiej sytuacji stalker uważa siebie za ofiarę, nie zdając sobie sprawy, że to on robi krzywdę drugiej osobie¹⁰. Tacy prześladowcy często mają zaniżoną samoocenę, a odrzucenie ich przez kogokolwiek powoduje poczucie poniżenia. Aby znaleźć ukojenie w trudnej dla nich sytuacji, próbują przejąć kontrolę nad życiem osoby, która od nich odeszła¹¹.

³ Postanowienie SN z 12 grudnia 2013 r., sygn. akt III KK 417/13, Legalis.

⁴ Hasło: nękanie, <https://sjp.pl/n%C4%99kanie> (dostęp: 14.01.2023).

⁵ M. Mozgawa, *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty zjawiska nękania*, Warszawa 2012, s. 8.

⁶ *Co to jest cyberprzemoc?*, <https://www.zset.edu.pl/wp-content/uploads/2020/12/CYBERPRZEMOC.pdf> (dostęp: 14.01.2023).

⁷ K. Materska, B. Taraszkiewicz, *Ekologia informacji a zasoby informacyjne w bibliotekach i cyberprzestrzeni*, Słupsk 2017, s. 203.

⁸ Ibidem, s. 204.

⁹ J. Grubicka, *Zjawisko stalkingu. Możliwości prawnokarnej reakcji na zachowania stalkera*, „Zagadnienia Społeczne” 2019, nr 2(12), s. 83.

¹⁰ J. Fronczak, *Stalking z perspektywy interdyscyplinarnej*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2013, z. 13, s. 150.

¹¹ J. Skarżyńska-Sernaglia, *Stalking w Polsce – występowanie i charakterystyka zjawiska*, <http://psychologia.net.pl/artukul.php?level=415> (dostęp: 15.01.2023).

Kolejną nieprawidłowością u stalkera jest narcystyczne zaburzenie osobowości. Osoba, która cierpi na to schorzenie, uwielbia kontrolować swoje życie, a przy tym życie innych, np. swojego partnera czy osób z najbliższego otoczenia. Odrzucenie takiej jednostki może spowodować stan urojenia, którego następstwem będzie próba przełożenia swojego wyimaginowanego świata na realne życie¹².

Podkreślenia wymaga fakt, że przyczyn stalkingu nie można doszukiwać się wyłącznie w zaburzeniach osobowości. Malejące znaczenie zaufania w społeczeństwie może również mieć istotny wpływ na występowanie zjawiska uporczywego nękania. Społeczeństwo będące pod wpływem nieustającego procesu urbanizacji, który zmusza ludzi do życia wśród osób zupełnie im nieznanymi, ma coraz mniejsze zaufanie do osób trzecich. Ponadto powstała teoria, która usiłuje powiązać zjawisko stalkingu z procesem emancypacji kobiet. Pogląd ten zakłada, że zniesienie dawnego patriarchatu oraz rosnąca pozycja i rola kobiet w społeczeństwie wywołały negatywne emocje u mężczyzn, z którymi chcą sobie poradzić, dokonując wszelkiego rodzaju działań polegających na kontroli nad życiem pań¹³.

Przyczyny popełniania przestępstwa uporczywego nękania mogą znaleźć odzwierciedlenie w procesie socjalizacji młodego człowieka, a dokładniej w kształtowaniu się nieprawidłowych relacji z matką lub z ojcem. Zjawisko to może wystąpić u osób, które w dzieciństwie nie zaznały odpowiedniej opieki oraz wsparcia emocjonalnego ze strony rodziców. W związku z tym, że małe dzieci nie doświadczyły uwagi ze strony osób, na których mu zależało, może starać się odnaleźć zainteresowanie u kogoś innego, aby uzupełnić braki z przeszłości. Osoby wywodzące się z takich dysfunkcyjnych rodzin mogą dopuszczać się szantażu lub manipulacji wobec matki lub ojca¹⁴.

Zjawisko stalkingu nazywane jest przestępstwem chorej miłości. Dzieje się tak, ponieważ najpopularniejszą przyczyną uporczywego nękania jest właśnie sytuacja, w której jedna ze stron nie może pogodzić się z rozstaniem – czy to w małżeństwie, czy w nielegalizowanym prawnie związku. Osoba odrzucona próbuje za wszelką cenę sprawić, aby ktoś, kto od niej odszedł, wrócił, a związek rozkwitł na nowo. Początkowo stalker okazuje miłość, oferuje pomoc, przekazuje prezenty. Z czasem dobre uczynki zaczynają przeradzać się w zachowania obsesyjne, odbierane jako negatywne, m.in. nieustające wysyłanie wiadomości, śledzenie, utrudnianie codziennego funkcjonowania ofiary czy też rozpowszechnianie plotek na temat byłego partnera¹⁵. Jak wskazuje Joanna Grubicka, więź między stalkerem a ofiarą nie musi opierać się wyłącznie na emocjach. Uporczywego nękania może dopuścić się także osoba, z którą było się w relacji fizycznej (partner seksualny) albo w relacji zawodowej (np. lekarz – pacjent lub pracodawca – pracownik). Ważne jest,

¹² *Nie mam problemów, czyli o zaburzeniach osobowości*, <http://schizofrenia.evot.org/viewtopic.php?t=11776> (dostęp: 15.01.2023).

¹³ J. Grubicka, op. cit., s. 85–86.

¹⁴ J. Fronczak, op. cit., s. 150.

¹⁵ *Nękanie – pomoc prawna dla ofiar stalkingu*, <https://stalking.com.pl/2021/10/11/przyczyny-stalkingu/> (dostęp: 15.01.2023).

aby relacja ta była obustronna, miała określony poziom intymności i intensywności. Więc może mieć charakter subiektywny ze strony sprawcy uporczywego nękania, a potencjalna ofiara nawet nie wie, że istnieje osoba, która ją prześladowa¹⁶.

Rozwój technologii i Internetu ma duży wpływ na zjawisko uporczywego nękania, przez co stalkerzy mogą w szybszy i wygodniejszy sposób prowadzić swoje działania przeciwko ofierze. Narzędzia, jakimi posługuje się oprawca, i powszechność mediów sprawiają, że pokrzywdzony odczuwa cyberstalking jako bardziej dotkliwy i krzywdzący niż stalking w tzw. realu¹⁷. Najpopularniejszą przyczyną dopuszczania się przestępstwa uporczywego nękania wśród dzieci i młodzieży szkolnej jest dostęp do wirtualnego świata oraz okres dojrzewania, któremu towarzyszą charakterystyczne cechy i zachowania¹⁸.

Współcześnie człowiek sam dostarcza informacji na swój temat osobie, która go uporczywie nęka w Internecie. Ludzie często udostępniają liczne posty, w których przekazują wiadomości ze swojego życia, np. dodają zdjęcia, filmy, notatki tekstowe. Zdarza się, że nieświadomie przesyłają za pomocą komunikatorów internetowych swoje dane osobowe, określane jako wrażliwe. Dla stalkera nie będzie wyzwaniem złamanie hasła do konta i kradzież takich informacji, które mogą posłużyć do różnych celów¹⁹. Stosowanie cyberstalkingu może doprowadzić ofiarę do skrajnych zachowań, takich jak targnięcie się na własne życie lub popełnienie samobójstwa. W marcu 2020 r. jeden z polskich profesorów – Wojciech Rokita padł ofiarą prześladowania w Internecie, przez co dokonał próby samobójczej, która zakończyła się śmiercią²⁰.

Do przyczyn stalkingu można także zaliczyć samotność, izolację, jak również dorastanie w środowisku patologicznym²¹. Zdaniem pokrzywdzonych do częstych motywów uporczywego nękania należy chęć kontrolowania ofiary, pozostania z ofiarą w związku, przestraszenia ofiary i próba zwrócenia na siebie uwagi poszkodowanego²². Brunon Hołyst wskazuje, że motywem działania sprawcy może być nawet chęć dogłębnego poznania kobiety, którą niedawno zobaczył mężczyzna, a także chęć bycia blisko swojego idola-celebryty²³.

Do motywów działania stalkera można zaliczyć nawet konflikty sąsiedzkie, które czasami kończą się uporczywym nękaniem jednej ze stron. Nieporozumienia zachodzą zarówno między osobami, które się nie znają, jak i pomiędzy osobami spokrewnionymi lub spowinowaconymi²⁴.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z 12 grudnia 2013 r. w sprawie III KK 417/13 wskazał, że linią obrony stalkera nie może być żywienie do ofiary uczucie, ponieważ miłość, nienawiść, chęć zemsty lub dokuczenia komuś albo złośliwość nie mogą stanowić przyczyn uporczywego nękania²⁵.

¹⁶ J. Grubicka, op. cit., s. 86.

¹⁷ D. Siemieniecka, M. Skibińska, K. Majewska, *Cyberagresja – zjawisko, skutki, zapobieganie*, Toruń 2020, s. 79–80.

¹⁸ I. Gołębiowska, *Stalking – cień zła?*, „Wychowawca” 2011, nr 1, s. 11–13.

¹⁹ J. Grubicka, op. cit., s. 89.

²⁰ A. Rojek, *Zmiany legislacyjne w art. 190a § 1 kodeksu karnego w kontekście rozwoju stalkingu oraz pandemii koronawirusa*, [w:] K. Łukomiak (red.), *Lockdown. Prawo i społeczeństwo*, Łódź 2021, s. 68.

²¹ J. Fronczak, op. cit., p. 150.

²² *Nękanie – pomoc prawna...*

²³ B. Hołyst, *Cyberstalking as a form of cyberharassment*, „Ius Novum” 2015, nr 2, s. 123.

²⁴ D. Woźniakowska-Fajst, *Stalking i inne formy przemocy emocjonalnej*, Warszawa 2019, s. 181.

²⁵ Postanowienie SN z 12 grudnia 2013 r., sygn. akt III KK 417/13, Legalis.

Jak wskazują przeprowadzane badania, zjawisko stalkingu stanowi istotny problem społeczny. Doświadczenie uporczywego nękania ma negatywny wpływ na życie ofiary²⁶. Nie jest możliwe stuprocentowe uniknięcie ryzyka bycia ofiarą uporczywego nękania, ale można je zredukować do minimum. Jednym ze sposobów przeciwdziałania stalkingowi jest edukacja różnych grup wiekowych i społecznych. Profilaktyka zagrożeń cyberprzemocą jest prowadzona przez naukowców na całym świecie. Edukacja w tym zakresie jest niezwykle istotna, ponieważ dociera bezpośrednio do potencjalnych poszkodowanych w świecie on-line i off-line. Istnieje duża potrzeba podjęcia działań, które będą ukierunkowane na budowanie poczucia własnej kontroli nad zdarzeniami, opartej na wiedzy i świadomości zagrożeń, ich przeciwdziałaniu oraz postępowaniu, jakie należy rozpocząć w sytuacji realnego wystąpienia uporczywego nękania. Zdobyta wiedza i kompetencje zmniejszają współczynnik wiktyimizacji²⁷. W związku z tym, że ofiarami stalkingu są zazwyczaj osoby poniżej 40 roku życia, prewencję należałoby podjąć już wśród dzieci i młodzieży²⁸.

Trudno przeciwdziałać cyberstalkingowi w świecie, w którym technologia jest na tak wysokim poziomie i wciąż się rozwija. Dostęp do Internetu jest powszechny, tak samo jak możliwość korzystania z telefonu komórkowego. Aby chronić swoją prywatność i jednocześnie zapobiegać cyberstalkingowi, należy przede wszystkim zachować ostrożność, chronić swoje dane i weryfikować nowych znajomych²⁹. Jeśli podejrzewa się, że ktoś może mieć dostęp do kont czy wrażliwych danych, należy niezwłocznie zmienić hasła³⁰.

Co więcej, aby przeciwdziałać stalkingowi w Internecie warto zastanowić się, jakie informacje chce się udostępniać w social mediach. Rozwój technologiczny sprawia, że oprawca bez większego problemu może hakować cudzy komputer i szpiegować swoją ofiarę³¹. Ważne jest również, aby być podejrzliwym w stosunku do wiadomości e-mail, które się otrzymuje, a w przypadku gdy naruszają jakiegokolwiek standardy, ignorować lub zgłosić nadawcę³². Każdy komputer powinien mieć program antywirusowy i włączoną zaporę sieciową, a gdy łączy się z domową siecią wi-fi, należy zabezpieczyć ją hasłem. Warto aktualizować system operacyjny, przeglądarki internetowe oraz oprogramowanie używane na urządzeniu, a także korzystać z zaufanych, szyfrowanych stron

²⁶ A. Knap, *Toksyczne znajomości*, Wrocław 2014, s. 168.

²⁷ J. Grubicka, op. cit., 90.

²⁸ J. Skarżyńska-Sernaglia, *Stalking: od miłości do zbrodni – nowe wyzwania dla psychologii, kryminologii i zespołów interdyscyplinarnych przeciwdziałających przemocy*, [w:] E. Szafrńska, A. Szoltek (red.), *Psychologia na rzecz bezpieczeństwa publicznego*, Szczytno 2009, s. 15.

²⁹ *Ofiary stalkingu? Najczęściej singielki w wieku 25-40 lat, niezależne finansowo, ale nie tylko. Czy na pewno ten problem cię nie dotyczy?*, <https://www.ofeminin.pl/swiat-kobiet/kariera/ofiary-stalkingu-najczesciej-singielki-w-wieku-25-40-latniezalezne-finansowo-ale-nie/g0lzggt> (dostęp: 15.01.2023).

³⁰ M. Strzelecka-Miziołek, *Stalking – czym jest i jak się przed nim bronić?*, „Magazyn Naczelnej Rady Adwokackiej” 2018, <https://e-magazynadwokat.pl/stalking-czym-jest-i-jak-sie-przed-nim-bronic/> (dostęp: 15.01.2023).

³¹ P. Kobets, K. Krasnova, *Cybertalking: public danger, key factors and prevention*, „Przegląd Wschodnioeuropejski” 2018, nr IX/2, s. 46-48.

³² M. Wyrzykowski, *Zapobieganie stalkingowi w sieci*, http://www.spwni.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=114:zapobieganiestalkingowi-w-sieci&catid=73&Itemid=206 (dostęp: 15.01.2023).

internetowych. Po skończonej pracy powinno się wylogować z urządzeń, z których się korzystało. Trzeba ograniczyć łączenie z otwartymi sieciami wi-fi do minimum, a gdy zaistnieje konieczność zalogowania się do nich, należy zniwelować logowanie do kont, przesyłanie wiadomości, załączników oraz danych osobowych. Dobrą praktyką jest przeglądanie informacji w Internecie na swój temat³³.

Użytkownicy forów internetowych dla ofiar stalkingu radzą, aby ignorować swojego oprawcę. Komentujący, którzy zdają sobie sprawę z niemożności podjęcia skutecznych i szybkich działań prawnych wobec sprawcy, sugerują, aby zastosować przemoc wobec swojego oprawcy. Takie zachowania w państwie prawnym nie powinny mieć jednak miejsca³⁴. Istnieją nadal społeczeństwa, które nie reagują na problem uporczywego nękania, stanowiący pewnego rodzaju przemoc emocjonalną. Brak reakcji powoduje społeczne przyzwolenie i akceptację tego rodzaju zachowań. Mity na temat analizowanego przestępstwa w pewien sposób usprawiedliwiają zachowania stalkerów, a także sprawiają, że problem jest bagatelizowany, co wpływa na brak reakcji ze strony społeczeństwa. Istnienie różnego rodzaju stwierdzeń odbiera motywację do reagowania na przestępstwo uporczywego nękania. Do takich sformułowań można zaliczyć następujące sentencje: gdy kobieta mówi „nie”, myśli „tak”; kobieta jest niezdecydowana i sama nie wie czego chce; mężczyzna „macho” wszelkimi możliwymi sposobami walczy i zdobywa kobietę; stalking to prywatna sprawa ofiary; stalker to ktoś chory psychicznie; ofiara jest winna sama sobie; gdyby ofiara naprawdę cierpiała, coś by zrobiła, wyolbrzymia problem; to się zdarza tylko w Hollywood; ofiara jest zadowolona z adorowania, ale nie chce się do tego przyznać; stalkerowi się znudzi; ofiara to zawsze kobieta, a stalker to zawsze mężczyzna³⁵.

Przyczyn stalkingu jest zatem wiele, są złożone, choć rozpoznane. Nie mają one znaczenia dla bytu tego przestępstwa jako takiego, ale mogą być istotne wobec jego rozpoznawania, zapobiegania i karania.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Fronczak J., *Stalking z perspektywy interdyscyplinarnej*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2013, z. 13.
- Gołębiowska I., *Stalking – cień zła?*, „Wychowawca” 2011, nr 1.
- Grubicka J., *Zjawisko stalkingu. Możliwości prawnokarnej reakcji na zachowania stalkera*, „Zagadnienia Społeczne” 2019, nr 2(12).

³³D. Siemieniecka, M. Skibińska, K. Majewska, op. cit., s. 91–92.

³⁴D. Woźniakowska-Fajst, *Prawne możliwości walki ze zjawiskiem stalkingu – czy w prawie polskim potrzebna jest penalizacja prześladowania?*, „Archiwum Kryminologii” 2009, t. XXXI, s. 28.

³⁵A. Knap, *Stalking – perspektywa psychologiczno-kryminologiczna*, „Niebieska Linia” 2013, nr 7, s. 6.

- Hołyst B., *Cyberstalking as a form of cyberharassment*, „Ius Novum” 2015, nr 2.
- Knap A., *Stalking – perspektywa psychologiczno-kryminologiczna*, „Niebieska Linia” 2013, nr 7.
- Knap A., *Toksyczne znajomości*, Wrocław 2014.
- Kobets P., Krasnova K., *Cybertalking: public danger, key factors and prevention*, „Przegląd Wschodnioeuropejski” 2018, nr IX/2.
- Materska K., Taraszkiewicz B., *Ekologia informacji a zasoby informacyjne w bibliotekach i cyberprzestrzeni*, Słupsk 2017.
- Mozgawa M., *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty zjawiska nękania*, Warszawa 2012.
- Rojek A., *Zmiany legislacyjne w artykule 190a § 1 kodeksu karnego w kontekście rozwoju stalkingu oraz pandemii koronawirusa*, [w:] K. Łukomiak (red.), *Lockdown. Prawo i społeczeństwo*, Łódź 2021.
- Siemieniecka D., Skibińska M., Majewska K., *Cyberagresja – zjawisko, skutki, zapobieganie*, Toruń 2020.
- Skarżyńska-Sernaglia J., *Stalking: od miłości do zbrodni – nowe wyzwania dla psychologii, kryminologii i zespołów interdyscyplinarnych przeciwdziałających przemocy*, [w:] E. Szafrńska, A. Szoltek (red.), *Psychologia na rzecz bezpieczeństwa publicznego*, Szczytno 2009.
- Woźniakowska-Fajst D., *Prawne możliwości walki ze zjawiskiem stalkingu – czy w prawie polskim potrzebna jest penalizacja prześladowania?*, „Archiwum Kryminologii” 2009, t. XXXI.
- Woźniakowska-Fajst D., *Stalking i inne formy przemocy emocjonalnej*, Warszawa 2019.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r., poz. 2600 ze zm.).
- Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks karny (Dz.U. z 2011 r., poz. 381).

Orzecznictwo

- Postanowienie SN z 12 grudnia 2013 r., sygn. akt III KK 417/13, Legalis.

Źródła internetowe

- Co to jest cyberprzemoc?*, <https://www.zset.edu.pl/wp-content/uploads/2020/12/CYBERPRZEMOC.pdf>.
- Nękanie – pomoc prawna dla ofiar stalkingu*, <https://stalking.com.pl/2021/10/11/przyczyny-stalkingu/>.
- Nie mam problemów, czyli o zaburzeniach osobowości*, <http://schizofrenia.evot.org/viewtopic.php?t=11776>.

Ofiary stalkingu? Najczęściej singielki w wieku 25–40 lat, niezależne finansowo, ale nie tylko. Czy na pewno ten problem cię nie dotyczy?, <https://www.ofeminin.pl/swiat-kobiet/kariera/ofiary-stalkingu-najczesciej-singielki-w-wieku-25-40-latniezalezne-finansowo-ale-nie/g0lzggt>.

Skarżyńska-Sernaglia J., *Stalking w Polsce – występowanie i charakterystyka zjawiska*, <http://psychologia.net.pl/artukul.php?level=415>.

Strzelecka-Miziołek M., *Stalking – czym jest i jak się przed nim bronić?*, „Magazyn Naczelnej Rady Adwokackiej” 2018, <https://e-magazynadwokat.pl/stalking-czym-jest-i-jak-sie-przed-nim-bronic/>.

Wyrzykowski M., *Zapobieganie stalkingowi w sieci*, http://www.spwni.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=114:zapobieganiestalkingowi-w-sieci&catid=73&Itemid=206.

Reasons for the crime of stalking

Summary

Persistent harassment is a modern crime that is becoming more popular every year. It is global in nature, as residents of almost every country in the world struggle with it. The main purpose of the article is to outline the causes of stalking and to point out that it can be diverse in nature. Persistent harassment is a crime whose victims face serious consequences. By learning about the causes of stalking, the potential victim, which can be anyone, will learn what situations to avoid, as well as how to respond to them.

Keywords: persistent bullying, stalking, reasons, victim, stalker